

PROTECȚIA MEDIULUI ȘI AGRICULTURA DURABILĂ

Aurel Ardelean, Corneliu Maior

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Arad

În cursul secolului al XX-lea, mai cu seamă în a doua jumătate a lui, impacturile dintre activitățile umane – inclusiv cele agricole – și mediu s-au manifestat în mod alarmant, unele dintre ele luând proporțiile unor crize globale. Nu este de mirare că astfel de situații au generat îngrijorare, curente noi de opinii, legislații noi, o literatură prin care se încearcă o reconsiderare privind relația om-mediu de pe poziția reconcilierii activităților umane cu legile naturii și diminuarea presiunii exercitate asupra resurselor naturale – regenerabile și neregenerabile.

În cazul particular al agriculturii se pune problema reconsiderării unor principii de bază ale științei și tehnologiei agricole prin prisma promovării unor sisteme performante de producție care să cuprindă cerințele crescânde de hrană, de alte bunuri și materii prime, dar în același timp, să conducă la atenuarea impacturilor dintre agrotehnologiile și ambianța umană. Printre disciplinele științifice care, în ansamblul lor, constituie **agroeconomia** (în elenă *agros* = câmp, teren cultivat, *nomos* = lege) și care sunt chemate să se implice în regândirea principiilor generale ale economiei și, de pe aceste baze, în orientarea practicii agricole în prezentul și viitorul apropiat sau mai îndepărtat se numără – printre primele, am spus noi – și agroecologia. Agroecologiei îi revine menirea de a contribui la fundamentarea bazelor teoretice și de-a extrage din ele învățămintele practice necesare unei agriculturi ecologice durabile și performante, conform cu natura proceselor ecologice din ecosferă și cu cerințele sănătății ființei umane, deci cu impacturi de mediu mici.

Sistemele "biologice" de agricultură și protecția mediului

Agricultura Mileniului III trebuie să facă față unei duble provocări: creșterea producției și respectarea legilor fundamentale ale conservării circuitelor biologice.

Profesorul universitar *D. Goulet*, profesor la Universitatea Indiana din SUA sintetizează în anul 1999 imperatiile unei agriculturi care să protejeze mediul: "înțelepciunea ecologică înseamnă a căuta modurile și registrele optime în care populațiile umane pot să aplice tehnologii pentru utilizarea resurselor din ambianța lor".

Acestui deziderat îi răspund câteva sisteme "biologice" de agricultură:

- AGRICULTURA ORGANICĂ (*Aubert-1977, Hodges-1981*), care propune refacerea fertilității naturale prin resurse organice.
- AGRICULTURA BIODINAMICĂ (*Koepe-1981*), care propune respectarea biodiversității, excluderea chimicalelor poluante.
- AGRICULTURA AGROECOLOGICĂ "VERDE" (*Altieri-1998*), care promovează agrotehnologiile tradiționale țărănești, propune reducerea la minimum a intrărilor de energie și materii din afara fermelor (imputuri externe).
- AGRICULTURA ECOLOGICĂ (*Puia, Soran, Ardelean, 1982*) propune un management agricol bazat pe asolamente și rotația culturilor, cu integrarea mecanismelor naturale de control și combaterea integrată biologică.

Aceste sisteme biologice de agricultură se practică în diverse țări europene, iar produsele obținute pot fi marcate ca produs biologic conform Reglementării 1804/1999 a Consiliului Europei-C.E. În țara noastră obținerea unor produse ecologice este reglementată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2000, ordonanță prin care s-a înființat Autoritatea Națională a Produselor Ecologice (ANPE).

Conceptul de **mediu înconjurător** este concis definit de ALLASY în 1994 ca fiind: “registru complet al condițiilor externe fizice și biologice în care trăiesc organismele”. În ultimii ani a fost lansat conceptul mai cuprinzător **ambianță umană** (sau **mediu înconjurător uman**) care include și mediul cultural înțeles ca întreaga cultură materială și spirituală a societății (figura nr. 1).

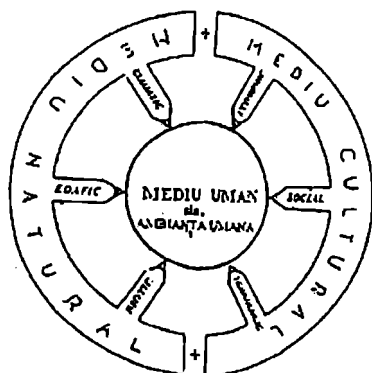

Figura nr. 1 – Reprezentarea schematică a sferei conceptului de MEDIU UMAN (sinonim AMBIANȚĂ UMANĂ) = mediu natural + mediu cultural

Este de remarcat că toate sistemele de agricultură biologică propuse răspund imperativelor de protecție a mediului prin:

- limitarea utilizării resurselor naturale la capacitatea de refacere a resurselor regenerabile (la recolta durabilă, la evitarea suprarecoltei) și la capacitatea de absorbție a deșeurilor;

- conservarea biodiversității biologice și culturale, a integrității ecologice;
- dezvoltarea calitativă în primul rând și numai în subsidiar cantitativă;
- eliminarea folosirii substanțelor chimice.

Privind mediul cultural, se poate remarca că aceste sisteme propun metode antropologice în scopul redescoperirii și reevaluării cunoștințelor și agrotehnologiilor tradiționale țărănești.

Aceste sisteme asigură o agricultură durabilă care satisface nevoile curente ale omului fără a compromite cerințele și opțiunile viitoarelor generații, fără să provoace o deteriorare ireversibilă a mediului.

Integrarea protecției mediului și a conceptului de dezvoltare sustenabilă (durabilă) în politica agricolă comună P.A.C.

Agricultura durabilă trebuie să permită spațiului natural agricol de bază să rămână în continuare productiv și producția agricolă să rămână competitivă în viitor, și, în același timp, agricultura să contribuie la realizarea unor efecte pozitive asupra mediului.

Rolul agriculturii depășește simpla obținere de produse alimentare și nealimentare. Agricultură este **multifuncțională** și exercită o importanță asupra mediului și peisajului rural. Prin aceasta, ea joacă un rol esențial în viabilitatea zonelor rurale.

Ponderea populației active în agricultură și principalele caracteristici ale agriculturii în câteva țări europene sunt prezentate în tabelul nr. 1:

Tabelul nr. 1 – Caracteristici ale agriculturii în unele țări europene

	Germania	Franța	Italia	Olanda	Belgia	Luxemburg
Populația activă ocupată în agricultură (%)	24,7	28,3	41,0	14,1	11,3	24,0
Ponderea agriculturii în P.N.B.	10,4	13,0	28,2	12,7	9,2	9,5
Exploatații mai mici de 10 ha (% din total)	69,3	47,4	87,2	61,5	74,9	49,9
Suprafața medie a exploatațiilor	8,1	15,1	10,0	9,5	6,8	10,4

Interesul pentru o dezvoltare durabilă s-a concretizat în sfera politicilor agricole prin luarea în considerare a efectelor agriculturii asupra mediului și a contribuției pe care o poate avea la producția și conservarea mediului natural.

Directiva 75/268 asupra agriculturii montane și a zonelor defavorizate (aprilie 1975) reprezintă prima manifestare a independenței între politica agricolă și problemele de mediu. Se stabilea acordarea unei compensații anuale producătorilor agricoli pentru a-i sprijini în menținerea activităților agricole și “întreținerea” spațiului natural.

Criza de supraproducție, gestionarea excedentelor și efectele negative ale agriculturii intensive vor impune ulterior măsuri care vor veni în sprijinul preocupărilor pentru protecția mediului. În acest sens, sunt relevante măsurile privind “înghețarea” terenurilor și extensificarea producției adoptate pentru 1987-1988, ca primă expresie a reorientării PAC în direcția diminuării excedentelor, spre o agricultură compatibilă cu exigențele de protecție a mediului și peisajelor. Statele membre urmau să stabilească zonele sensibile care vor beneficia de intervenții speciale, obiectivele urmărite, practicile productive compatibile cu mediul, precum și suma ajutoarelor prevăzute.

După 1992, reforma PAC introduce noi exigențe în materie de mediu. Obiectivul esențial îl reprezintă în prezent stimularea metodelor de producție compatibile cu protecția mediului, solului și spațiilor naturale. Sistemul de intervenție este complementar măsurilor de reformă privind organizațiile comune de piață și propune o contribuție comunitară de 50% (75 % în regiunile rămase în urmă) asigurată prin Programul UE-Garanție. Suma globală stabilită de UE acestui sistem a fost de 2161 mil. ECU pentru perioada 1995-1997. Protecția mediului (881 mil. ECU) și întreținerea terenurilor agricole abandonate (969 mil. ECU) au reprezentat principalele obiective.

Contribuții UE în favoarea protecției mediului

O atenție deosebită în cadrul acțiunilor de protecție mediului se acordă protecției pădurilor și împăduririi terenurilor arabile. Reforma Mac Sharry a inclus reglementările privind domeniul forestier în PAC. Ele sunt considerate măsuri complementare celor prevăzute pentru OCP (Organismele Comune de Piață) și urmăresc: ameliorarea resurselor silvice; diminuarea efectului de seră și a bioxidului de carbon din atmosferă; dezvoltarea activităților forestiere în exploatațiile agricole, atât prin protecție, cât și prin împădurire, redate în tabelul nr. 2.

Dezvoltarea zonelor rămase în urmă, defavorizate economico-social și natural, este concepută într-o manieră integrată. Gestiunea resurselor naturale, diminuarea poluării, valorizarea patrimoniului natural, dezvoltarea agriculturii biologice, protecția peisajelor sunt considerate priorități în perspectiva dezvoltării durabile; sunt, de asemenea, coordonate

esențiale în ansamblul măsurilor de convergență structurală inițiate prin Fondul de coeziune.

Tabelul nr. 2 – Acțiuni privind ameliorarea activității din agricultură și silvicultură

ACȚIUNI (mil. ECU)	1995	1996	1997	1998	1999	TOTAL
Pensionări timpurii	32	204	458	604	708	2006
Mediu: total, din care:	43	200	358	611	922	2161
- reducerea îngrășămintelor și extensificare	6	24	49	80	122	281
- protecția mediului	17	72	146	236	360	831
- întreținerea terenurilor agricole abandonate	20	84	170	275	420	969
- înghețarea terenurilor		18	18	18	18	72
- formare		2	2	2	2	8
Împădurire	58	65	76	94	120	413
Cost total pentru UE	133	469	919	1309	1750	4580
Reducerea cheltuielilor datorată înghețării terenurilor		-180	-180	-180	-180	-720
Cost net pentru UE	133	289	739	1129	1570	3860

În perspectivă, dimensiunea ecologică a politicii agricole comune se va accentua. Agricultorul european este tot mai mult privit în două ipostaze: de producător și de agent activ în protecția și conservarea mediului natural. Este posibil ca această nouă imagine să fie tot mai mult folosită pentru a justifica intervențiile publice în favoarea susținerii veniturilor agriculturilor. Creșterea rolului organizațiilor comune de piață va permite restructurarea agriculturii și integrarea ei în sistemul economiei concurențiale. Va conduce însă, inevitabil la diminuarea populației ocupate în agricultură, depoluarea zonelor defavorizate natural și scăderea veniturilor agriculturilor. Modelul european conferă, pe de o parte, agriculturii și mediului rural un rol esențial în prezentarea valorilor socio-culturale europene. Este de așteptat, de asemenea, ca presiunile sociale privind protecția mediului și ameliorarea peisajelor să crească.

În consecință, eforturile de finanțare comunitară se vor concentra în direcția problemelor structurale ale agriculturii și creșterea rolului ei în stabilizarea vieții rurale și protecția mediului natural.

Actualele orientări în politica regională agricolă ne permit să apreciem, de asemenea, că intervențiile comunitare structurale vor deveni un instrument privilegiat în realizarea convergenței regiunilor și economiilor membre, în ameliorarea competitivității agriculturii europene. Este de așteptat o concentrare a acțiunilor spre regiunile defavorizate, rămase în urmă, spre zonele rurale și o standardizare mai accentuată a tipologiei intervențiilor publice. Cu siguranță, principiile regionalizării, parteneriatului, subsidiarității, complementarității și aditionalității vor rămâne coordonate majore ale politicii structurale.

Este însă posibilă o creștere a rolului inițiativelor comunitare și o "relaxare" a condițiilor de aplicare a diverselor sisteme de măsuri structurale în contextul unor programe de formare profesională, de dezvoltare a centrelor de informare agricolă și de adaptare administrativă care să faciliteze aplicarea politicii structurale comune. O apreciere progresivă a politicii regionale și a celei structurale agricole se poate de asemenea anticipa. Este o consecință logică ce decurge din faptul că disparitățile regionale sunt în principal de

natură structurală, iar regiunile rămase în urmă sunt caracterizate, de regulă, de o pondere ridicată a agriculturii în realizarea PIB și ocuparea forței de muncă.

BIBLIOGRAFIE

- Allaby M.** – *The Concise Oxford Dictionary of Ecology*, Oxford University Press, Oxford, 1994
- Ardelean A., Maior C.** – *Management Ecologic*, Ed. Vasile Goldiș University press, Arad, 2000
- Carson R.** – *Silent Spring*, Houghton Hifflin, New York, USA, 1962
- Odun E.P.** – *Basic Ecology*, Saunders College Publishing, Philadelphia, 1993
- Puia I., Soran V., Carlier L.** – *Agroecologie și Ecodezvoltare*, Ed. Academic Pres, Cluj Napoca, 2001
- Agenda 2000* – Volum I + II, Office for Official Publication Of the European Communities, 1997

The Environment Protection and the Long-term Agriculture (Abstract)

The agriculture of the Third Millenium must face a double provocation: the production growing and the respect for the fundamental laws of conserving the ecological circuits. The study proposes biological systems of agriculture, which satisfy as well the ecological exigencies.